

Saiknee & Atveerta

Latvijas, Eiropas un Pasaules Romu (Čigānu) -
Psiholoģiski bāzēta (mikro) apskata –
aktualitāte, informācija, mikro-pētījuma,
modelēšana, prakse darbība –

Biļetens.

Materiāls ir autora radīts paustais saturs, viedoklis, redzējums.
Biļetena materiāls ir autora īpašums. Atsauce obligāta izmantojot
Biļetena smeltās idejas, domas un papildus informāciju.

Nr. 2

2016. gada jūnijs

Biļetens "Saiknee&Atveerta" ir pielikums "Vidusdaugavas NVO e-avīzei",
lai sāktu aktualizēt Latvijas čigānu jautājumus psiholoģijas griezumā.
Autors: Andris Tertats

Romu Psiholoģiskie Jautājumi

Romu(Čigānu) Inteligence ir Svarīgākais Kapitāls pēdējos gadus...

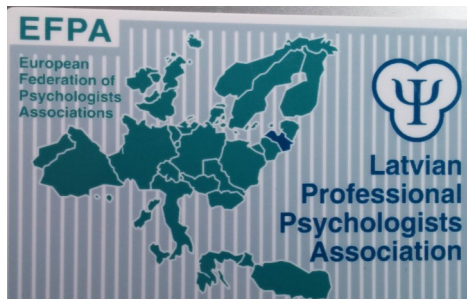
**Secīgi Principi kā Īstam Čigānam Dzīvot - ieteikums no Pasaules
Romu kongresa, Serbijā, 2011.gadā**

*** meklējiet čigānu tautības parstavi, lai palīdz iztulkot un saprast. Veidojiet komunikāciju un parrunas par šiem jautājumiem !

Nr.2 ir Čigānu Izglītība ! - Romano Chi

Mans **Pirmais Dzirkstelotājs un Iedvesmotājs**, bija 90.gados man pazīstamais, bet vēlāk aizsaulē aizgājušais Latvijas Universitātes *Habil.Dr.psych., Habil.Dr.paed.* profesors **Imants Plotnieks** - draugs un skolotājs, kurš augstu cienīja un mīlēja čigānus, un kurš norādīja, ka Latvijā čigāniem nav savas psiholoģijas, jo čigāni vēl ir jāatklāj un jāpēta dziļāk. Es biju apjucis un pilnīgi nebiju lasījis un informēts - kas ir psiholoģija? Tieši pateicoties Latvijas Universitātes profesorei **Dr. Daces Lūses** sirsnīgai uzņemšanai un organizēšanai, es tiku iepazīstināts ar profesoru I.Plotnieku, un viņa ir pirmais cilvēks manā dzīvē, kura ar jautājumu: "Jaunais cilvēks, ko jūs darāt pie manis? Jūsu intereses un darbība ir psiholoģijas

joma" apstiprināja jeb palīdzēja man pašidentificēties. Viņa tūlīt sazvanījās kabinetā un norunāja konkrētu tikšanos ar profesoru. Iepazinos arī ar Dr.psych. Ausmu Šponu, LU Psiholoģijas Fakultātē. Viss notika aptuveni 1994.gadā. Tā arī visa psiholoģiskās domas, darbība,

intereses auga plašumā un dziļumā. Ar to viss arī sākās. Iesildot prātu un intereses, pārbaudot savu pariecību par "psiholoģijas atradēni", kā sevi saistot ar personīgo dzīvi, tas tika likts uz reālas dzīves ceļiem: **2 reizes tika apgūta** Vispārīgā Psiholoģija pie prof.Plotnieka kopā ar Fizikas un Žurnālistikas studentiem. Citā posmā, Semināri un psiholoģiski Treniņi - Starptautiski Praktiskās Psiholoģijas Institutā, pie ASV, viesprofesores Marijas Vaites (Dr. Psych.Mary White), tad Pašizausmes un Pašattīstības, Komunikācijas psiholoģija Mācību centros un taml. akadēmiski studēt sāku 2001.gadā un līdz šim brīdim.

ČIGANOLOĢIJA (ROMOLOĢIJA)

Gypsiology (Gypsy Lore Society, 2014)

Par „čiganologiem” **dēvē čigānu kultūras, vēstures un identitātes pētniekus, bet zinātniskā joma tiek saukta par „čiganoloģiju”.** Šis jēdziens izplatīts bijušo Padomju Savienības valstu teritorijas pētnieciskajās aprindās. Jēdziena čiganoloģija universālais ekvivalents ir

romanoloģija („roma(o)nology”***latviska varianta**).

Izzinai: Oxford Dictionary, Second edition; online version June 2011

Gipsi' ologist n. (also gypsy' ologist) rare one who makes a special study of gypsies (also gipsologist). Gipsiologist n.(arī gipsyologist) reti kurš veic īpašu pētījumu par čigāniem (arī gipsologist).

Šajā kontekstā var runāt **par čigāniem īpaši raksturīgu etnoPsiholoģiju, etnoSociālo vidi(mikrovīdi), etnoPeniciarismu, etnoPedagogiju, etnoMūziku, etnisko Kultūru un Mākslu; īpatnības Ķermeņa izskats (Antropometriskās, Fizioloģiskās īpatnības un funkcionēšana); etnoMedikālas īpatnības; etnoPolitiku; etniskām īpatnībām Sportā; jebkādā veidā atbalsta saņemšana un sniegšana un konsultēšanās īpatnības; čigānu Likuma morāle; Personības iezīmes; čigānu Ticība un Reliģiskie jau-**

tājumi; čigānu Veselība, īpatnības čigānu Globalizācijas pazīmes; čigānu īpatnības Demografiski un Politiski; Čigānu Genocīds/Holokausts u.c.

Centrālais jautājums ir aktualizēt un **definēt: Čigānu psiholoģiskas - iezīmes(pazīmes), raksturojumu, tipiskumu, tipus, virzienus, nostādnes, raksturīgākās īpatnības un tipiskas manieres -**

Pas(citu)Identificēšanas - čigānpersonificēšana kā Dzīves Jēgas saglabāšana - konkrēti un kopumā - Latvijā, Eiropā un Visā Pasaulē.

No uzstādījuma izriet,

Vai ROMS(ČIGĀNS) ETNISKĀ IEMIESOJUMĀ ir PATS ?

Pazīstamākie *čigānu zinātnes nozares* Pamatlicēji/Akadēmiskie pārstāvji

Latvija Romu (čigānu) Izzinas pamatlicēji:

Jānis Leimanis (1886.-1950.) - **Leksa Mānušs (īstais vārds – Aleksandrs Belugins, 1942. – 1997.)** vāca rakstnieks, latviešu kultūras un sabiedriskais darbinieks. 20. gados sāka vākt Latvijas čigānu folkloru, tulkoja čigānu valodā Jāņa Evangēliju, Pirmā pasaules kara laikā organizējis čigānu bēgļu apgādāšanu. 1930. gadā nodibinājis biedrību "Čigānu draugs", vadījis biedrības kori; grāmatas „Čigāni Latvijas mežos, mājās un tirgos” autors.

Jānis Neilands (1919. - 1999.) daudz darīja čigānu kultūras dzīves organizēšanā Ventspilī – palīdzēja tapt čigānu skolai, bija Ventspils čigānu kultūras biedrības priekšsēdētājs, piedalījās latviešu - čigānu vārdnīcas veidošanā.

Kārlis Rudevičs (1939. - 2002.) čigānu dzejnieks un gleznotājs, vairāku grāmatu autors, „Čigānu-latviešu-angļu etimologiskās vārdnīcas sastādītājs.

Dr. paed. Daiga Zake (1969. gada 3. novembris) **Biedrība “Izglītības iniciatīvu centrs” (IIC)** Latvijas Romu (Ciganu) Izglītības sistēmas pamatlicēji, veidotāji, attīstītāji.

Dr. Art. Ieva Tihovska (1979. gada 3. jūlijs) Muzikologe, cigānu muzikas petniece un eksperts

..tikai pazīstamākie Pasaules Romu (Čigānu) pamatlicēji /Akadēmiskie pārstāvji:*

Dr. Hristo Kyuchukov
(19.jūlijs, 1962) Bulgars,
Roms

Dr. Hristo Kyuchukov is the first Rom in Europe who gained the academic title University Professor in general linguistic /
Dr. Hristo Kyuchukov ir pirmais Roms Eiropā, kas ieguva akadēmisko nosau-

kumu Universitātes Valodas profesors, Eiropas augstskolas(Berline, Amsterdamā u.c.)

Nav roms- **Dr. Donald Kenrick (1929 – 2015)** Gruzīnu izcelsmes anglis,
- **daudz sarakstījis grāmatas par romiem -čigānu vēsture, valoda, kultūra, liels čigānu aktīvists.**

Navroms- Dr Thomas Acton (1948) Professor Emeritus of Romani Studies University of Greenwich – daudz sarakstījis rakstus, gramatas par romiem. Anglis.

Dr. Nadezhda Demeter (1953) (activist, ethnographer)

Dr. Ian Hancock (29 August 1942)

professors, [The University of Texas at Austin](#). [ASV](#).

Uzrakstījis vairāk kā 300 grāmatas un raktstus par Romu cilvēkiem un romu valodu. Lingvists (romu valodnieks). Ungāru izcelsmes amerikānis.

Dr. Elena Marushiakova (15 marts, 1958) Institute of Ethnology and Folklore Studies with Ethnographic Museum at Bulgarian Academy of Sciences.

Krievija, **bioloģe Dr. Lyubov Pankova, čigāniete (1925)** Viņa ieguva Ph.D. bioloģijas zinātnēs (fizioloģija dzīvniekiem un cilvēkiem).klīniskās fizioloģijas kā pētnieks CIETIN laboratorijā. Viņa strādāja arī pie Zinātņu akadēmijas PSRS un universitātēs kā pedagogs. Ļubova lasīja lekcijas par dzīvnieku fizioloģiju, augstākās nervu sistēmas funkciju, un anatomijas / fizioloģiskajām īpašībām bērniem un pusaudžiem. Turklāt viņa ir autors vai līdzautors daudzām mācību grāmatām par šo tēmu, un vairāk nekā 50 zinātnisko rakstu.

Ķīmiķe **Dr. Natalya Pankova, čigāniete. (1924-1991)**pētniece pētniecības institūta Organiskie produkti un Krāsvielas

Dr. Vesselin Popov (04.12.1955) of the Slovak Republic at the Institute of Political Science of the Slovak Academy of Science

Ефим Адольфович Друц (Dzimis 1937. gadā), -. Dzejnieks, rakstnieks, etnogrāfs, loceklis Krievijas Ģeogrāfijas biedrības katedras Etnogrāfija no Zinātņu akadēmijas Krievijas, loceklis padomes mazākumtautību Krievijas Starptautiskā Kultūras fonda loceklis savienības Rakstnieku Krievijas, loceklis Maskavas Rakstnieku savienības loceklis Krievijas Rakstnieku savienības. Eksperts Gypsy dzīvesveids, kultūras un folkloras.

Dr. Yaron Mattras, profesors, lingvists, University of Manchester (24.oktobris,1963)

Dr Shyam Singh Shashi, Indiešu antropologists, sociālais un čiganu zinātnieks, akadēmiķis, rakstnieks

NICOLAS RAMANUSH

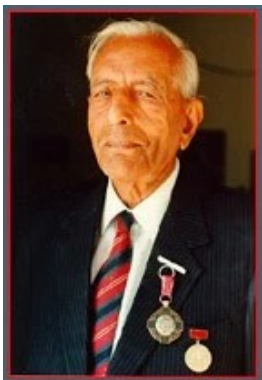
Dr. Nicolas Ramanush (24.jūlijs, 1960), Kulturas Antropologs, Brazīlija, São Paulo

Dr Margaret Greenfields (oktobris, 1962)

BA (Hons); MA; MSc; LPC; DipDTH; PGCHE; PhD; Sociālā iekļaušana čigānu un klejotāju un citu atstumto minoritāšu

kopienām;Etniskā / Migrācijas jautajumi / Diaspora;Ticība Based Sociālais taisnīgums; nabadzība;veselības Literacy, Buckinghamshire New University

Dr. Weer Rajendra Rishi, (1917 – 2002) Indiešu lingvists, dipomātiskais tulkotājs, Roma zinātnieks, **Punjabi University, India**

**personīgi pazistu minetos zinātniekus klatiene vai sarakstes veida; zina par manam interesem un darbībam Latvijū.*

Eiropas Akadēmiskais Romu Studijas Tīkls

European Academic Network on Romani Studies:

<http://romanistudies.eu/>

Dažas Pasaules Augstskolas, kurās var studēt Čigānu(Roma) Studijās:

- *Thompson Rivers University, Sociology and Anthropology, Cultural Anthropology, Field School in Romani Studies, Kanada*
- *University of Texas at Austin, Lingvistikas departaments, ASV*
- *Central European University (CEU) in Budapesta, Ungarija*

Pazīstamākais Pasaules un Eiropas **Roma interneta vietnes izveidotājs, Mr. Valery Novoselsky (15 Aprilis, 1970)**, (roma no Izraelas) detalizēti var uzmeklēt pasākumu un notikumu - valstis, datumus, laikus un tiešsaistes iespējas ieeja pasākumu saturiskā piedāvājumā.

Roma Virtual Network (RVN) <http://www.romavirtualnetwork.org>

Latvijas romi Pasaules romu(čigānu) notikumos:

Attēlā: pa kreisi, Daugavpils Romu biedrības "Nevo Drom-D" vadītājs **Vjačeslavs NeĶjodovs** uzstājās pie tribīnes kopā ar Baltkrievu romu, skolotājs, dzejnieks un tulkotājs **Valdemar Kalinin**, Pasaules Roma konference, 2011.gada, Serbija.

Attēlā: Andris Tertats kopā ar **Mr.Zoran Dimov**, izglītots žurnālists, *International Romani Union President*, Maķedonijas Valsts (viena no Balkānu valstīm).

Attēlā: Andris Tertats kopā ar **Dr. Hamied Al-Hashimi** (pa kreisi) socioloģijas profesors, Starptautiskā Islāma Zinatnes koledža, Londona), kurš vairākas reizes ir piedalījies konferencēs, interesē saistība par čigāniem Irākā, Kuveitā, konference, Slovērijā, Bratislavā, 2014

Attēlā mana (Andra Tertata) līdzdalība, ļoti labi organizētā konferencē, 2012, sadarbībā ar **Gypsy Lore Society** un **Turcijas Valsti**, Piedalījās augstas **amatpersonas (ministri un premejmīnistras piedalīšanās)**, lai personīgi uzrunātu un sveiktu Čigānus (romus).

Nobeiguma sadaļā jāapzinās, ka Romi(čigāni), neatkarīgi kā viņus apzīmē citās valstīs (*gitanos, tsigane, čigāni, romani* u.c.), lasītājs saprot, par ko **Bīletenā Saiknee & Atveerta** ir runa. Par īstiem un daudzsoļiem cilvēkiem, kuru turpmākie mēģinājumi ir rast tos avotus un instrumentus, kuri izceļ Romus (čigānus) izgaismota un taustāma redzējumā visā pasaulē, tai skaitā Latvijā.

Romi nav tikai klasiski domāta **minoritāte** vai neliela sabiedrības daļa vietējā valstī. Romi spēj ne tikai ņemt, izmantot vai gaidīt, viņi prot netiešā, *pastarpinātā un caursstrāvotā veidā*, atgriezties sociuma, multikulturalisma dažādības ipatneja veida. Čigani ir **jāuztver**. Romi ir **jāsadzird**. Gitanos ir **jāsajūt**. To veiksmīgi ir pamanījuši profesionāli pētnieki un dažādu nozaru zinātnieki. Saprast **Romu Dvēseli** ir gan uzdevums, gan iespēja atklāt sevi, pašiem romiem.. Čigāns nav tikai tautība vai lielas ģimenes, vai tikai bezdarbnieks, pabalstu ņēmējs, mazglītots. Čigāns ir specifiski **Dieva komplektēts**. Viņa vizuālais izskats, ķermeņa konstitūcija, uzvedība, praktiskā rīcība, komunikācija, veselība, morāle, dzīves attieksme, paaudžu nomaigā utml. Ir zinātniski vērtas. Vēl dziļi pārprastas.

Manos mēģinājumos un novērojumos ir vākt faktu un norišu, izpausmes u.c. materiālu, kas raksturotu romu (čigānu) psihisko un psiholoģisko dabu, darbību, likumsakarības, specifiskas **Dieva komplektācijas** pieradījumu fenomenoloģijai un psiholoģiskajām likumsakarībām.

.. romu(čigānu) psiholoģija perspektīve...

- Musdienu Latvijas, Eiropas un Pasaules Romu(čigānu) psiholoģiska perifērija?
- Savstarpējo čigānu minoritāšu attiecību dinamiskums Latvijā, Eiropā un Pasaulē?
- Romu sociuma un psiholoģiskie tipi, un to efektiem?...un daudz kas cits.

Saiknee & Atveerta

Satura Atbildīga persona: psihologs **Andris Tertats**, Mag.psych.
tertats@inbox.lv / [facebook.com./draugiem.lv](https://www.facebook.com/draugiem.lv)

Iznākšanas datums un gads: 2016.gada Jūnijs
Sadarbībā ar biedrību "Jēkabpils NVO resursu centrs", reģ.Nr.40008108696,
Ziedojums "Vidusdaugavas NVO avīzei"
Izmantots informācijas avots: *Ceļvedis Izglītības iestādēm, Izglītības Iniciatīvu Centrs, Jēkabpils, 2012*